

KUKORELLY ENDRE

Az elefánt lapos

MESÉSCH INDIA

„A semmittevés álma rám terül”
Rabindranath Tagore: *Áldozati ének*, Dsida Jenő fordítása

„Mindjárt adok egy kendőt!”
Cs. M.

Kiszállsz a buszból, és megcsap – minden. Meleg, szag, tülekedők. Kiszállsz, jó, de visszazállni sem volna rossz a légkondi miatt. Itt most semmi újról nem lesz szó, aki Indiáról újat-mélyet akar megtudni, más szövegeket olvasson. Olvassa Ananda K. Coomaraswamy *Hinduizmus és buddhizmusát*. Utazzon oda. Vigye magával a könyvet, még ha csak néhány oldalt olvas is belőle – úgysem fog megtudni semmit, mivel csak *odament* és nem *ott volt* eleve. De senki kedvét nem akarom elvenni: szinte sehol sem vagyunk *ott*, szinte mindenhová *odamegyünk*, ha már úgy érezzük, hogy mindenképp oda kell mennünk, és nem tudunk ellenállni. 2019. január közepén Indiába repültem. Hogy miért? Ne tudnék megülni egy helyben? Vagy mert ott olyankor meleg van? És mesés? *Tükbé?* Nézzek utána annak, hogy mi a szanszkrit Véletlen? Persze India nagy dolog, kár kihagyni – amivel nem azt akarom mondani, hogy így már megvolna. Mintha pár napig Szicíliában tartózkodva azt gondolnád, hogy Európában jártál! És hát, igazából mi van *meg?*

Szombat, utazás. Hajnali négy óra 1 percre állítom az órát, 4-kor felpattan a szemem, ez a katonaság óta így van. Doha, Qatar, átszállás, gazdag arab nők burkában, indiai személyzet pucol, visszataszító, steril reptéri konzum. Chennai/Madras, 20.30 van otthon, itt hajnali 1, már fél órája Indiában vagyok. Délkelet, Tamilnádu. Helyi 4-kor fekszünk le Mahábalipuramban. Másnap Mamallapuram. *Malla* = birkózó. Rád dől, leteper a kulőr. Tömegesedés, hulladék, alattomosan szurkáló rovarok, szagegyveleg, csontváz koldusasszonyok közt bóklászó turisták. Például én. Nézem, amit kell: a *Mahábháratában* szereplő Pándava fivérekről (*Pendzsarádha*) elnevezett *Öt szekér* monolit templomok, egy 27x9 méter felületű dombormű, *A Gangesz alászállása*, természetes sziklahasadékon kifaragva, öt méter hosszú elefánttal, istenek, emberek, állatok tucatjaival, Hanumán majomisten, Ardzsuna fél lábbon állva vezekel férje, Siva előtt, hogy visszaszerezze a Pándavák királyságát, 7. századi barlangtemplom Mahendra Varma király (Pallaga dinasztia) korából, Varaha Mandapam templom, Visnu Varaha vaddisznóként a Földanyát markolássza, Laksni, a felesége elefánton, Dungá, Visnu Vamana inkarnációja és így tovább. Ganésa, Siva és Parvati elefántfejű gyereke, ezt egyből megjegyzem. Mindenki megjegyzi, nehéz nem hozzájutni egy fröccsöntött Ganésához. Visnu 10 *avatárja* (alászállás): vaddisznó, törpe, Ráma királyfi, Csatabárdos Ráma, Krisna ekével, Táncoló Krisna, épp legyőzi a kígyódémont, Lófejű Visnu, aki a világ pusztulásakor jön,

Krisna vajgolyója, a *Dakhsinachitra*, nem sorolom. Csak magamnak sorolom. Vedd sormintának, nézz utána. Nézd meg. Valami bogár nagyon megcsípte a lábujjamat. Meleg van.

Nem vész, jó meleg, fátýolfelhős. Baseballsapka nem ártana. Otthon hagytam, veszek egyet 100 rúpiáért. Adták volna ötvenért, nem alkudozom. Egyszer véletlenül megkérdeztem, hogy mennyi egy takaros tevebőr papucs. Hatszáz, mondta a tamil, az nagyon olcsó, kábé 2500, de kell nekem igazából szandál? Mentem volna tovább, a papucsos viszont már rám ragadt, ötszáz, mondta, aztán négyszáz, mire a buszhoz értem, már kétszáz, mégis csak annak tudtam örülni, hogy sikeresen fölszálltam és megszabadultam. Akkor esett le, hogy 800 forint egy kézműves bőrpapucs, mégsem szálltam le – ennek durva a pszichológiája: az egyszerre nyomorult és agresszív tukmálásra csak rosszul lehet reagálni. Magyarán rosszul csinálják. Cigánykodnak. Kéreget.

Pedig nem is kéreget, csak el akar nekem adni valamit. Megállunk a legnagyobb forgalom közepén, a templom felé vezető úton százával nyüzsögnek, mindenki mindent rám sózna. Azonnal elfáradok. Aztán alakul a technikám, látom őket, periférikus látás, de nem nézek rájuk. Nem szabad rápillantani, ezt szinte egyből megtanultam, ha csak egyszer az ürgére vagy a portékájára nézel, hosszú percekig nem szakad le rólad. Nem tudod leszakítani, akasz kodik, jön utánad, kerülget, ha elhagyod, utolér, ha megállsz, vár rád. Nemet inteni nem ér semmit. Jó, de ne nézz rájuk? Ne szánd meg? Ne nézz oda, mikor épp azért jöttél, hogy odanézz? Nagyjából semmi másért nem érdemes odamenni, mint hogy rájuk nézz, nézd őket. Persze van még ez-az – templomok ugye –, de ha hármat látsz, az összeset látod. Nulla szakrális élmény, hiába olvastam össze ezt-azt, semmi, babonahalmaz, és nyilván igazságtalan vagyok – velük. Magammal nem. A Parti-templom Siva és Visnu szentélyeivel, kilépek a papucsomból, a lépcsőn fölfelé araszoló helyiek közé állok, és az jut eszembe, hogy mire visszaérek, biztos elviszi valaki a papucsomat. Előbb még beteszem a szatyromba, aztán mégis otthagynom, nem viszik el.

A *Mándukja-upanisád* (A Beka fiainak titkos tanítása) szerint az Óm szó a világmindenség („A mindenség ez a szótag”¹); múlt, jelen jövőndő, „és ami egyéb ezen a három időn túl van”.² A világmindenség a *brahman* (Hatalmas): az Önvaló (Vekerdí László fordítása) vagy Lélek (Tenigl-Takács fordítása) négy fokozatból áll: az *ébrenlét* kifelé irányul, az értelem „a durva anyagot fogyasztja”; az *álm* befelé irányul, a kivonatot (Vekerdí), a válogatotat (Tenigl-Takács) fogyasztja; a *mélyalvás* állapotában nincs vágy és álm, az alvó egységgé, tiszta megismeréssé válik, „a boldogságot fogyasztja, szája a gondolatot” (Vekerdí); „üdvből álló és az üdvöt tudat-szájával evő Felismerő lélek” (Tenigl-Takács). Guénon (és Darabos) fordításában a mélyalvás, a *Prádzsna* (aki a sajátos feltételeken túl és fölött megismer): „Amikor az alvó nem érez semmilyen vágyat és nem tárgya semmilyen álmnak (...), aki (intim behatolás és asszimilálás révén) Boldogsággal telt (...), és akinek a szája (a megismerés eszköze) a Teljes Tudat (*Csit*) maga...”³ És így tovább. Nemem, ez sok, látván, hogy mit okoz: ugyanis a véghetetlen, megalázó nyomort.

A zajjal, szagokkal tülekedéssel tömött semmit. A hókuszpókusz.

A negyedik negyed, az *Átmá* (az Abszolút Én) feltétlen állapota „befelé nem ismer, kifelé nem ismer, kétfelé nem ismer, pusztán felismerésből áll (...) a Lélek maga, megismerni ezt kell” (Tenigl-Takács); vagy Guenón–Darabos szerint „aki nem ismer sem külső tárgyakat, sem belső tárgyakat (...), sem egyszerre egyese- ket és másokat (...) sőt, aki nem is szintetikus együttese a Teljes Megismerésnek, nem lévén sem megismerő, sem nem-megismerő, láthatatlan (...), nem cselekvő (...) érthetetlen, (...) meghatározhatatlan (...) elgondolhatatlan (...), leírhatatlan”, jó-jó, abba hagyom.

Oltás vagy ne. Így-úgy kiderült, mindenki beoltatta magát, nem sorolom, mi minden ellen, ezt elblicceltem. Rizikó vs. oltásiszony. Végül bejött, de ha nem jön be, az kellemetlen. Nem sok kedvem volt menni. Általában kedvem volt Indiához, de konkrétan nem. Az eleje olyan, hogy van-e nálad fertőtlenítő és tiszta törülköző, vagy nincs. Rossz-szag-sokféleség, a kontextusban még a nők fejére vásárolt jáz- minfüzér is rossz. Hipereurópai szabvány a szaglásom, és semmi sznobság: a füs- tölő kellemetlenebb a rothadásnál, fölerősíti a bűzt. Földön ülnek, fekszenek, al- szanak. Csak úgy, jól öltözöttek is. Elfárad, lefekszik a betonra, alszik, süt rá a nap. Nagyon tájidegen vagyok, mint japik a Fischerbasteien: megfogadom, hogy nem leszek *olyan*, aztán fotók százai.

Január 17., csütörtökök, Trichy. Katolikus templom. És fölmászok a Sziklaerődre. 417 lépcső. Sriranganátha templom. Másnap Madurai. 2500 éves. *Láthatott volna már Platón*. A Vaigai folyó partján Tirumalai Nayak maháradzsa palotája 2 feleség és 200 ágyas számára, egy olasz építette indoszaracén stílusban. Visnu nejei Parvati (jó), Durga, Káli (haragvó). Négyfejű Brahma, mellette Dzsaina (a dzsainizmus is- tene), mellette Buddha, akit kígyó véd az esőtől. Nézem a fényképeket, ez ez, az meg az, turista vagyok. Meenakshi templom – ide fényképezőgépet se lehet vinni. A turisták az idegenvezetőt figyelik. Figyelem a többieket, ahogy az idegenvezetőt figyelik. Mutat valamit az idegenvezető, a turisták odanéznek. Én is odanézek. Szép. Mírákshi (halszemű) Szundaram, Visnu testvére, 3 évesen 3 melle van, talál- kozik a harcban Sivával, 1 mell eltűnik, mindez képregényesítve. Siva bikája, Nandi, Siva *lingamja* fallikus henger, mondjam még? Az Ezeroszlopcsarnokon Ar- dzsuna, aki a *Mahábhárata* szerint egy évig női testben lakozott. Arról, hogy ki le- gyenek-e festve a *Gopuram* (Északi kapu, *gó*: tehén) figurái, 1950-ben népszava- zás döntött. Ki lettek festve. Este vissza a templomhoz, *aarti* ceremónia, kijönnek valami papfélék, szekér stb. Semmi spiritualitás.

Sankara szerint (9. század eleje) csak 1 (egy) valóság van, és az az Istenség. Min- den más, a dolgok, fogalmak, amit észlelész, *májá*, illúzió, érzéki csalódás. És ez az, ami nem tetszik, és nem kell nekem. Nem való nekem. A különféle indiai metafizikai elméletek *ugyanannak* eltérő szempontok szerinti szemléletei, a szanszkrit *darsana* (nézőpont) erre utal. A *Védánta* látás, nem rendszer: nem vallás, és vég- képp nem filozófia: René Guénon szerint, és ő csak tudja: „a legsúlyosabb téve- dés” a tant nyugatias *nézőpontból nézni*, és „arra itélni magunkat előre, hogy belő-

le semmit se értsünk meg”. A filozófia káprázatszerű, külsődleges, korlátolt, rendszer(es), a tiszta metafizika és a rendszerezés nem jön össze. Minden egyéni, viszonylagos, esetleges – nem létező. Káprázat. Ezt látom. Schelling szerint az emberi tudást rendszerben szemlélni „azt előfeltételezi, hogy ez a tudás eredendően és önmagától fogva nem rendszer, hanem egyféle *aszüsztatón*, egy széteső, nem egységes valami”,⁴ hogy az igazi rendszer az egység és az ellentét egysége, Platónnál pedig megjelenik a rendszer *ideája*. „A rendszerek tehát megelőzik a rendszert. A harmónia iránti igény a diszharmóniából származik.” A *Véda* nem érvel, hanem kinyilatkoztat, nem rendszerez, hanem megéneklí a valóságot. Ennyire sehol sem láttam még nemlétezőnek, ami van. Ember, nyomorultság, szeméthalmok, ez mind nincs. Káprázat. Lehet így nézni. Tizenöt napig simán bírom.

A *Bhagavad-gíta* (A magasztos éneke) a *Mahábhárata* (Bharata nagy nemzetségének harca) szanszkrit nyelvű eposz egyik betéte, szentírásszerű. Krisna mesél a *dharmáról*, a Mindenség törvényeiről. A mindent áthatóról, mindent fönntartóról. A Dologról. Évekkel ezelőtt vettem egy példányt a Lenin körúton, krisnásoktól. Olvasgattam, abbahagytam. Érdekel – de annyira mégsem. Hogy mennyire? Érdekes, viszont irtalmatlanul hosszú, a *Mahábhárata* állítólag százezer versszak. Plusz a *Rámájana*. Iksz plusz ipszilon éve megvan a Helikon kiadványa, olvastam belőle. Hindukról szól.

Kaszttrendszer van, ennyit lehet tudni. Nagyjából azt is, hogy mi a kaszttrendszer. Az idegenvezető szakember, mond ezt-azt, kissé visszafogottabban a kellenél – de létezik olyan *vezetés*, amely bevezet? Igazából: be akarok-e vezetődni? Egyáltalán nem tudom, mi a kaszttrendszer. 4 *varna* (szín): *bráhmínok*, (értelmiség, papok), *ksatriák* (fejedelem, harcos), *vaisják* (kereskedők), *súdrák* (földművesek). És a *páriák*. A sötétebb bőrű dravidák alacsonyabbrendűek. Tudom, nem értem, látni semmiképp sem látom. Látok – nyilván ez a pária, az *érinthetetlen* – csonttá aszott asszonyt, karján csontváz gyerekekkel kéregetni, meg díszbe öltözött, kikerekedett, cigányvajdaszerű férfiakat csiricsáré, szárit viselő asszonyokkal, akik, ahogy meglátnak minket, odapenderülnek, és fotózkodnak – ezzel nem sokra megyek. Miféle kaszt az a népes, túlöltözött család, amelyik, fehér embert látva, körülfogja, és boldog attól, ha lefényképezheti. Gandhi a kaszton kívüli érintetetleneket isten gyermekeinek (*baridzsán*) nevezte. Az *Upanisádok* (Kr. e. 800-tól) szerint a jók papi, harcosi ölben fogannak, de „akiknek a tettei bűzlenek, azok csak azt remélhetik, hogy bűzös anyaölben fogannak, kutyaölben, disznóölben, korcs asszony ölben”.

Pongal, aratási ünnep, a téli napforduló utáni első nap, rituális fürdőzéssel. Észak-Indiában *Kumbha*(korsó)*méla*(fesztivál) 15 milliós részvétellel, a Gangesz és Jaszumá összefolyásánál egymillióan merítkeznek: Visnu teknőcinkarnációja tartja a csúcсаával a tengerbe fordított, és ott az istenek és démonok által egy kígyóval körbeforgatott Himaláját, ezzel köpülték a tejóceánt, hogy kinyerjék belőle a halhatatlanságelixírt. És így tovább, vagy stimmel, vagy nem. Az elixírből négy csepp a földre pottyant – az egyik ilyen helyen fürdőznek. És vásárolnak vadul. Jó, akkor

vásároljunk, betemelnek egy selyem- és száriszövő manufaktúrába, a nőket körbetekerik szárival. Senki nem vesz semmit.

Auroville nevű hely, 68-as hippik alapították Pondichery francia város/gyarmat közelében. Rémes. Viszont a városka csinos, csupa párizsias utca és tér. A parton Gandhi szobra. Kívívta a függetlenséget. A francia részről, ahonnan napszálltával kitiltják az autókat, átsétálsz a határnak számító kanális hídján, és belekerülsz a pokolba. Késő esti sétafika a pokolban. Járdá nincs, betonlapokon billegsz, luxusautók, leharcolt motorbiciklik és eszeveszetten cikázó háromkerekű tuc-tucok közt, elég jó. Pokoli jó. Véletlenül sem ütnek el senkit. Azért megnézném, mit szólna ehhez Gandhi.

Sokan vannak. És az sok. A sok az sok. Beteg, öreg, vak, halott. 1,3 milliárd. Hatszázmilliós középosztály. A földkerekségen minden ötödik ember indiai. Mindenkire tíz patkány *jut*. Hindusztán, Mahindra, Suzuki, Hero Honda, ezek autómárkák. Nem látsz egy jó nőt sem. Két kínai lány, egy orosz meg egy talán-német, helybéli egy sincs. Tumultuózus jelenetek, mégis tartható a távolság. Hozzád érnek, de a hatos villamoson is hozzád érnek. *Mit adtak nekünk a rómaiak*-alapon a baloldali közlekedésen és a kriketten kívül az angolok pl. vasúthálózatot építettek. 1 millió munkahely. A házak falán sok helyen szvasztika, mindenütt a földön krétával rajzolt *kollam*, virágmintás dekoráció. Porban heverésző jámbor, sovány kutyák, bárgyú tehén hátán agresszív fekete madár.

Január 16., szerda. Tanjore (Tandzsávur), a Chola birodalom kulturális fővárosa. Nem győzöm nézni, ami megy, a tumultust, a kellesténél mindig keskenyebb utakon. Folyamatos dudálás, emberformák alszanak a porban, poshadt csatornák, cukornád- és banánültetvények. Zebu nevű púpos tehénfélét fürdet egy alak valami tőszerű pocsolójában. A Sri Brihadeshwara templom a csúcs. Siva és bikája. Szaraszvatí Mahal könyvtár, bambuszlevélre írt szövegek, és a Rádzsarádzsa múzeum, bronz istenszobrokkal. Káncsipuram, Ekambaresvarar templom, „ezeroszlopos” mandapam (csarnok), hatalmas. Középen mangófa. Megáldja egy szerzetes, aki beáll a sorba. Beállok, nem jön át az áhítat. Kailásznátha templom, a Pallava dinasztia alatt épült. A Kaliásza-hegyen lakik Siva. *Náttha*: úr. Nincs – nem fog el – semmi magasztos. Tíz napja vagyok Indiában. A karma *tett*. A dolgokban rejltő jelleg, rendeltetés. Egy fémöntődében vettem elefántos rézfogast. Kiselefánt és nagy-elefánt. Ez az írás olyasmi *már-3-napja-vagyok-itt-máris-megírom-mi-van*. Hat vak koldus megtapogatja az elefántot – amihez hozzáférnek belőle –, és beszámolnak róla. Az elefánt lapos, mondja a vak, aki az elefánt fülénél áll. India lapos, mondom.

„India azért került ilyen siralmas állapotba, mert mindig halogatjuk a dolgunkat”, mondja egy mohamedán indiai a másiknak Edward Morgan Forster regényében.⁵ Aztán vadul karikázni kezd a bazárban a biciklijével, melynek „nem volt se lámpája, se csöngője, még féke se; de mi haszna az effélének egy olyan országban, ahol a biciklista csak abban reménykedhet, hogy ha egyenesen nekirohan valaminek, az az utolsó pillanatban majd csak elenyészik”. Január 12. és 22. között Indiában

jártam. Aztán öt nap Sri Lanka, az (majdnem) más. Április 29-én hétfőn több Sri Lanka-i keresztény templomban robbantottak muszlimok, 321 halott, 521 sebesült – nem *majdnem* más, hanem más. A pokol. „Más hit temploma, hindu, keresztény vagy görög, untatta, nem ébresztette föl a szépérzékét. De ez az iszlám volt tulajdon hazája, több, mint hit, több, mint csatakiáltás, több, sokkal több annál... iszlám, életfelfogás” stb., így Aziz, a muszlim orvos, Forster 1942-es könyvében. Most azonban még csak 2019. január 21. van, és amikor a Sigiriya-szikla felé buszozva megállunk egy jelentéktelen kisvárosban, idegenvezetőnk, Hasszán, aki magát muszlimnak mondja, büszkén mutatja az egymástól száz-kétszáz lépésre épült hinduista és buddhista imaházat, mecsetet és katolikus templomot. Tényleg egymás közelében álltak.

„Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei”, Pál apostol levele a kegyelemről a Rómabeliekhez 9,16., Károli Gáspár fordításában: az üdvösség „annak okáért tehát sem azé, aki akarja, sem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené”. A *helyzet* az, hogy húsvét hajnalán az egyik tanítvány, a fiatal János előbb ért a sírhoz, mint a jóval nehezkesebb Péter. Futnak (*currens*), akarnak (*volens*), János előbb ér *oda*, aztán előzékenyen mégis az idősebb Pétert engedi előre a sírkamrába. Aki *mindent lát* ugyan – a feltámadást –, ám János abból már előbb meglátott *egy részt*, a gyolcsot ugyanis: a részletben az egészet. Elég volt neki, hogy megpillantotta a hátrahagyott gyolcsot. De – a hithez – szüksége volt *látnia* is, tapasztalnia azt. A jelenetben *benne van*, hogy *mi itt valamennyien* a tényekhez, a tapasztalathoz vagyunk tapasztva, és hogy ezt a földhözragadtságot a misztérium, a metafizika, maga Krisztus is tiszteletben tartja.

A Kávéri folyó medre szinte teljesen kiszáradt. Rossz nézni. Akkor ne nézzem? Nem igazán megúszható katasztrófaturizmus-érzés. Prakriti – az alárendelt. Minden anyagi és lelki – az élőlények is – alárendelt. Az anyagi lét tudatlan. „Mi a *Bhagawad-gíta* pontosan? A szándéka az, hogy kiszabadítsa az embereket az anyagi lét tudatlanságából.” Prabhupáda szerint Krisna (vagy Brahman, „szólítsák úgy, ahogyan Önöknek tetszik”) elbeszéli a tutit tanítványának, Arjunának (j=dzs). „Aki még csak kezdő a nyolcfokú gyakorlásában, annak a munkát ajánlják; a yogát már elért személynek pedig az összes anyagi tettről való lemondást” (320.)⁶ – oké, akkor semmi jóga. „A csekély értelmű embereket az átmeneti dolgok érdeklik”, idézi a *Bhagawad-gítá* (7.23) Swami Prabhupáda *Könnyű utazás más bolygókra* című könyvecskéjében. Ha ilyesmit olvasok, nagy kedvem kerekedik átmeneti dolgokhoz. Egy jó médium bifsztek. *Chicken tikka* – szinte ezért jöttem Indiába. De itt *kicsinyek* a csirkék. Kis test, és a kis testeket csatabárddal vagy szecskaavágóval apróra vagdalják, csupa csont az egész, úgy kell a szilánkokról lekapirgálni a húst. Luxusszállodákban bírják ezt nyújtani. Indiában nem fogsz jó indiait enni, más meg nincs. Akkor maradj Pesten, a civilizációban, és egyél indiait a Szondy-Rózsa sarki *Taj Mahalban*?

JEGYZETEK

1. *Upanisadok I. Tíz rövid tanítás*, ford. Tenigl-Takács László, Farkas Lőrinc Imre, Budapest, 1992, 78.
2. *Titkos Tanítások. Válogatás az Upanisadokból*, vál., ford. utószó, jegyz. Vekerdi László, Helikon, Budapest, 1984, 132.
3. René Guénon, *Az ember sorsa a Védánta szerint*, ford., utószó Darabos Pál, Farkas Imre Lőrinc, Budapest, 1998, 127.
4. Friedrich Schelling, *Erlangeni előadások*, ford. Gausz András, Szeged/Budapest, Vol II, 1992, 437.
5. E. M. Forster, *Út Indiába*, ford. Göncz Árpád, Szépirodalmi, Budapest, 1980.
6. His Divine Grace A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupáda, *Az eredeti Bhagavad gíta*, ford. n., h.n. The Bhaktivedanta Trust, 1989.

CSEHY ZOLTÁN

Szép arcán óriási döglégy

BUKARESTI NAPLÓTÖREDÉKEK

Bukarest sokféle gyökérből sarjadt, nagy, burjánzó, visszavágatlan, megmetszetlen bokor. Bukarest foghíjas mozaik, felszakadó márvány. Az ide-oda tologatott templomok városa, a drágakőcsókoló alázat kuporgás-városa, a monumentális vágyak komikumának színpada. „Egy dallamfödte szó”, ahogy Lucian Blaga nevez meg magában egy érthetetlen érzést. Szabályos erezzel tagolt, mint egy falevél. Szabálytalan ritmikával feltöltött, mint egy Cărtărescu-mondat.

Barthes 1947-ben a bukaresti francia intézet könyvtárosa volt, olvasom a királyi palota kerítésén, barátja, Philippe Rebeyrol hívta meg. A romániai tudomány át-politizálásának mechanizmusáról esszét is írt. „A struktúra nincs tekintettel az egyénre, ennél fogva tehát félelmetes (akárcsak a bürokrácia)” – állítja, de ezt már a *Beszédtöredékek a szerelemről* című művében. Kristeváról nyilatkozta, hogy ő az egyetlen nő, aki képes lenne kizökkenteni őt a homoszexualitásából, ebből a félelmetes biológiai struktúrából. Arról, hogy titkolt és sokszor hipokrita vonzalmait hogyan ültette át az irodalomelméletbe, Pierre Saint-Amand futólag olvasott cikke győzött meg a Hotel Ambassador éttermében. A *Beszédtöredékek* tapasztalati háttér-mintázata is ez: a képzeletvilág agressziójának, az őrjítő szédületnek, a szorongásnak, az önzsaroló aszkétizmusnak, a kimondhatatlanságnak, a szerelmi éhség önemésztő, patológikus csüggedelmének másként miért tulajdonított volna ekkora jelentőséget? Ugyanaz a technika, mint Pilinszky első verskötetében.

Bramantino piétája mögött egy ideális város: kékes-fehéres-szögletes-pártázatos mennyei Jeruzsálem. Az elpusztított test és az örök idea kontrasztja: a test, a rom a városon kívül reked, csak a fehér lepel utal a tisztaságra, melybe a test embersége rajzolja bele a túlvilág térképét. A talpon lévő két seb két tágra nyitott szem. Az arcon lévő szemek már halottak.